

Katholieke scholen op zoek naar zichzelf, struikelend en vreugdevol

De kop is eraf, van het schooljaar. En het stof is eraf, van de schooltassen en banken, de boeken en de digitale schoolborden. Blazen katholieke scholen ook elk jaar, aan het einde van de zomer, het stof van hun dito identiteit? Of is die altijd in beweging, de ene dag ongrijpbaar, de andere vertaald in concrete daden? Drie scholen getuigen, elk vanuit hun eigenheid.

Ilse VAN HALST & Jozefien VAN HUFFEL

De meest gegeerde plek in de school, de livingroom. Leerlingen en leerkrachten nestelen zich er graag en komen er tot rust. © Prizma Campus College Izegem

KATHOLIEK IN EEN EIGENTIJD'S JASJE

En flesje Coca-Cola. „Daarmee vergelijk ik katholieke scholen soms in mijn lessen”, zegt Didier Pollefeyt, hoogleraar aan de faculteit theologie en religiewetenschappen aan de KU Leuven. „Het ontwerp past zich aan de tijd aan, maar je blijft het herkennen. Ook de katholieke identiteit van een school is een evenwichtsoefening tussen continuïteit en vernieuwing.” „Dat is niet nieuw”, zegt Carl Snoecx, directeur van de dienst identiteit en kwaliteit van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. „Vroeger evolueerde de samenleving misschien minder snel, maar ook een eeuw geleden waren katholieke scholen zoekende. Het alternatief is dat ze zich buiten de samenleving plaatsen. Overigens was ook de manier waarop scholen zich aan die samenleving aanpassen altijd al divers, alleen al omdat bisdommen en congregaties hun onderwijs anders organiseren. Scholen hebben een geschiedenis, gaat op het evangelie of een christelijk verhaal, waarin zowel leerlingen als personeel en bestuur zich inschrijven, maar op de vraag hoe ze die historische identiteit hier en nu waarmaken, is er nooit een onceindig houdbaar antwoord mogelijk.”

„Veel scholen zijn vooral bezig met de praktische kant van hun identiteit, met vieren en acties”

Met het model van de katholieke dialoogschool biedt Katholiek Onderwijs Vlaanderen scholen al enkele jaren een kader voor hun identiteitszoektocht, maar dat maakt die nog niet gemakkelijk. „Je hebt dragers nodig. Vijfzeventig procent van de scholen is katholiek is, tegenover vijf tot tien procent van de bevolking”, zegt Pollefeyt. „Die spanning moeten we aanvaarden. Uit onderzoek blijkt echter dat wanneer je de katholieke traditie in een dialoog aanbiedt, velen er positief tegenover staan of zich in elk geval niet verzetten.” „Een identiteit die niet gedragen wordt vanuit de leerkrachten-groep en zelfs de leerlingen, is van papier”, zegt Snoecx. „De uitkomst van de dialoog is onvoorspelbaar, maar dat hoeft niet bang te maken. We hebben in zekere zin een erfenis, maar geen testament, geen handleiding over wat toekomstige generaties met het geloof moeten doen. Dat maakt ons vrijmoedig en helpt onze boodschap te blijven brengen.” Tegelijk blijft het een opgave. „Veel scholen zijn vooral bezig met de praktische kant van hun katholieke identiteit. Hoe geven ze vieren vorm? Wat doen ze met de ramadan? De dieperliggende vraag is moeilijker te beantwoorden. Waar mogelijk willen we wegen helpen zoeken.”

Het is dan wel de bedoeling dat leerlingen en leerkrachten meedenken, de verantwoordelijkheid voor de katholieke identiteit ligt vaak bij de directeur. „En bij de schoolbesturen”, vult Pollefeyt aan. „Die houden zich vaak graag bezig met het kopen en verkopen van gebouwen, maar ook het identiteitsvraagstuk vraagt om sterk management en professionaliteit.” „Tegelijk oefent de overheid zo veel druk uit op scholen in verband met hun kerntaak, onderwijs, dat het niet evident is om daarnaast bezig te zijn met iets als identiteit”, zegt Christa Damen van het Diocesaan Secretariaat Katholiek Onderwijs in Antwerpen. „Tegelijk kunnen we niet verwachten dat iedere directeur de deskundigheid heeft. Wij begeleiden scholen bij het uitschrijven van hun identiteit. Soms vragen directeurs na een vorming of wij niet naar de school kunnen komen, omdat ze vrezen de boodschap zelf niet verwoord te krijgen. We doen dat graag, maar je kunt je dan wel afvragen wie het vuur dan brandend hout. Ik droom van een identiteitsverantwoordelijke of -team in elke school.” (JVH)

Als school katholiek zijn, is niet passé. Je moet het wel op een hedendaagse manier aanpakken. Daarvan is Ann Manhaeve overtuigd. Ze is directeur van Prizma Campus College in Izegem. „We zijn een katholieke school, met christelijke spirit en beleving. We verwijzen naar Jezus, omdat Hij toont hoe wij kunnen zijn. Daarbij is een eigentijds jasje wel noodzakelijk wil je collega's en leerlingen meekrijgen. De term 'katholiek' mag dan moeilijker liggen, de invulling bestaat niet. In de leerlingenraad klinkt dat spirit en waarden belangrijk zijn.”

Ann Manhaeve illustreert meteen haar visie: „Met Pasen deden we de kruisweg op school, maar vertaald naar onze tijd: wat doe jij voor je medeleerling wanneer die het moeilijk heeft? Dat uit zich bijvoorbeeld in niet pesten. Traditiegetrouw startten we het schooljaar met een viering. En we vragen onze leerlingen een klastotie te kiezen. Telkens weer zijn we verrast hoe we vanuit de slogans de link kunnen leggen naar onze christelijke traditie en de verhalen van Jezus.”

„We beginnen niet elk lesuur met een vast gebed”, vervolgt de directeur. „Dat wordt een automatisme en beklift niet. Wel vatten de godsdienstleerkrachten hun les aan met een bezinning die door leerlingen zelf wordt voorbereid. We merken dat het deugd doet.”

Op school wordt Ann Manhaeve bijgestaan in het vormgeven van de katholieke identiteit door een pastoraal team dat luistert naar de veelzeggende naam PIT, een verwijzing naar *Pastoraal in 't college*, en dat de school 'kleur' geeft. „Het is geen afzonderlijke groep die nu en dan een viering uitwerkt”, vertelt Ann Manhaeve bezield, „maar een team dat gedragen wordt door de hele school, ook al zijn sommige leerkrachten minder gelovig of veeleer zoekend. Niet enkel godsdienstleerkrachten maken er deel van uit, ook andere vakleerkrachten. Gestart als doeners zijn we onderweg denkers geworden. We willen geen losse flodders schie-

ten, maar nadenken waarom we dingen doen en bepaalde keuzes maken.” Ook Manhaeve houdt eraan om elke bijeenkomst van het PIT bij te wonen. „Hoe kan ik anders weten wat er leeft op school?”

Ze wijst naar een helblauwe deur met witte wolken, die opent op een andere wereld. In deze ruimte op de vijfde verdieping vind je fauteuils, muziekinstrumenten, een geïmproviseerde boom en een prachtig zicht op Izegem. *A room with a view*, een kamer met uitzicht, letterlijk en figuurlijk. „De leerlingen doopten de kamer de livingroom, waaruit het nestgevoel spreekt dat ze er ervaren. We hadden nood aan een ruimte waar leerkrachten en leerlingen kunnen stilvallen, want al vóór mijn komst als directeur was de kapel ontvuld. De livingroom blijkt erg gegeerd. Wil je met je klas hier op bezinning komen, dan moet je vroeg boe-

„De term 'katholiek' mag dan moeilijker liggen, de invulling niet”

ken”, vertelt ze enthousiast. „Tijdens de middagpauze is iedereen hier welkom.” Dat de school concreet werk maakt van haar katholieke identiteit, is het gevolg van een denkproces in de werkgroep Pastoraal 360 graden van de overkoepelende scholengemeenschap Prizma. Die koos in 2013 een nieuwe naam, wat meteen de aanleiding was voor de denkoefening over de vraag of de vlag nog wel de lading dekte. „Makkelijk is het niet”, erkent Ann Manhaeve, die blij is met de ondersteuning van die werkgroep. „Het komt erop aan dat je het zelf toont en voorleert. Dat beklift zoveel beter dan het praten over. Blijft dat rituelen moeilijk zijn. Leerlingen kennen ze niet meer. Daarom houden we eraan die te duiden, bijvoorbeeld te communiceren, zelfs stilvallen. Want pas als ze kunnen stilvallen, kunnen ze openstaan voor verdieping.” (TVH)

Tijdens de Sint-Norbertusdag voeden leerkrachten en leerlingen zich 's voormiddags aan de bron en vieren ze 's namiddags feest. © Sint-Norbertusinstituut

‘ONZE UITNODIGING WEKT NIEUWSGIERIGHEID’

Als je aan kwaliteit op school wil werken, moet je weten wie je zelf bent en waarvoor je staat. „Wie zijn roots vergeet, raakt immers ontworteld. Die redenering lag zo'n drie jaar geleden aan de basis van een nieuwe werkgroep Identiteit in onze school”, vertelt Wilfried De Hert, algemeen directeur van het Sint-Norbertusinstituut in Antwerpen. Die multiculturele school telt 1.300 leerlingen, in sommige richtingen negentig procent autochtonen, in andere voornamelijk leerlingen met een migratie-achtergrond, uit Afrika, Turkije en de jongste jaren almaar meer uit Azië.

„Waarom zou enkel de godsdienstleerkracht bezig zijn met geloof?”

„Onze school draagt niet voor niets de naam Sint-Norbertus. Dat mag doorklinken in het schoolleven van elke dag”, zegt Wilfried De Hert. „Katholieke identiteit gaat veeleer over een manier van zijn dan over het beantwoorden aan een intentieverklaring. Dat willen we op onze scholen zichtbaar en tastbaar maken. Maar hoe werk je we dat concreet uit? Niet alle leerkrachten hebben nog voldoende voeling met het geloof om daaraan mee te werken.”

De directie probeert tijdens personeelsvergaderingen de medewerkers daarvoor te informeren en hen ervoor te enthousiasmeren. Elke vergadering opent bijgevolg met een bezinning over een thema dat aansluit bij het opvoedingsproject. Ook de werkgroep Identiteit, opgesplitst in een team Ademruimte en een team Springvuur, wil de collega's er toe stimuleren de katholieke identiteit mee in te kleuren.

„Velen gaan ervan uit dat de leerkracht godsdienst zich wel zal ontfemen over spiritualiteit, maar waarom zouden collega's leerkrachten daartoe op hun beurt geen bijdrage kunnen leveren?”, bedenkt De Hert luidop. „Wie wil, mag zich aansluiten bij de teams. Zo tellen die al twee vrouwelijke moslims onder de enthousiastelingen. De respons is weliswaar nog beperkt, maar het project is pril en moet nog groeien.”

En hij vervolgt: „Team Ademruimte nodigt leerkrachten uit stil te vallen en te bezinnen. Team Springvuur werkt nieuwe activiteiten op school uit die onze katholieke identiteit vormgeven, zoals een Sint-Norbertusdag op de feestdag van die heilige. De voormiddag krijgt bewust een religieuze invulling. Die dag moet niet een sportdag 2.0 worden. Het viert mag bovendien niet ontbreken op onze school. Daarvoor kiezen we uitdrukkelijk.”

„Waarom zou enkel de godsdienstleerkracht bezig zijn met geloof?” Dat zijn school multicultureel kleurt, vindt de directeur geen bezwaar. „Leerlingen weten van bij inschrijving dat dit een katholieke school is. We vragen iedereen respectvol aanwezig te zijn, maar verplichten niemand actief deel te nemen. Op onze beurt houden wij rekening met andersgelovigen. Zo verplaatsen we graag onze Sint-Norbertusdag als die in de ramadan valt, zodat moslims volop mee kunnen vieren”, benadrukt de directeur. „We merken dat onze uitnodigende aanpak net hun nieuwsgierigheid en belangstelling stimuleert. Dat uit zich in tal van vragen over onze manier van geloven.”

Daarnaast houdt de scholengemeenschap ook aan bezinningen, die afhankelijk van de betrokken campus anders worden ingevuld. Sommige godsdienstleerkrachten openen hun lessen stevast met een gebed. „De klemtoon ligt steeds op het ervaren van de christelijke waarden, dat is de innerlijke dynamiek van onze school”, duidt de directeur.

Hij steekt niet onder stoelen of banken dat het een voortdurend zoeken is. „Er is een groep mensen die dat voorleert op school en ik kan niet zeggen dat iedereen op school daarvan doordrongen is. Wel staat iedereen achter ons pedagogisch opvoedingsproject, dat juist gestoeld is op die christelijke visie en pastorale manier van werken.” (TVH)

De TIOband luistert de proclamatie van de zesdejaars op, die stevast plaatsheeft in de parochiekerk. © TIO Overpelt

RODE DRAAD IN GEWONE, ZWARE EN MOOIE DAGEN

TIO Overpelt is de campus voor wetenschap en techniek van de Noord-Limburgse scholengemeenschap WICO en telt bij benadering 900 leerlingen. „Onder hen vijftien meisjes”, zegt campusdirecteur Marc Desmet, die al 38 jaar in de school werkt. „Onze leerlingen komen uit allerlei soorten gezinnen, maar delen hun interesse voor techniek. We hebben de reputatie een strenge school te zijn.” Vanuit die school zetelt Desmet in meerdere overlegorganen over pastoraal en katholieke identiteit. Het boeit hem, „maar dat maakt het nog niet evident om die identiteit hier in de praktijk uit te dragen. Het is ook voor mij een opdracht, weliswaar een fijne opdracht. Daar zijn ze weer”, zouden de leerlingen zeggen

„Liever een identiteit die doorsijpelt dan een die je steeds moet agenderen”

als ik hen uitnodigde om hun mening te geven over de katholieke dialoogschool, iets wat we naar mijn mening overigens al lange tijd zijn. Je moet een andere ingang vinden en hen als het ware via een omweg bij het gesprek betrekken. Ik hoop daarom dat het verhaal van die dialoogschool de komende jaren nog aangevuld zal worden met lesmateriaal, rechtstreeks bruikbaar in de klas. Die steun kunnen scholen nog gebruiken.”

„Een van de andere scholen van onze gemeenschap liet zich in het denken over haar katholieke identiteit begeleiden door iemand van Katholiek Onderwijs Vlaanderen”, vervolgt Desmet. „Ik sluit niet uit dat wij dat in de toekomst ook zouden doen. De collega's vertelden echter ook dat de begeleiding veel in beweging brengt, maar dat de vonken achteraf even snel doven als je niet oplet. Het christelijke verhaal levend houden, is in deze tijd nergens makkelijk. Wij hebben hier een gedreven pastorale animatiegroep en die houdt er het leven in, niet door voortdurend God ter sprake te brengen, maar door hier en daar te prikken. We leven het geloof voor met concrete acties en we houden hier vieren met muziek, beelden en teksten die geen zijn op de leefwereld van onze leer-

lingen. Ik zou er iedereen voor durven uit te nodigen.”

Een ander prikkelend moment is de proclamatie voor de laatstejaars, want die heeft plaats in de parochiekerk. „Daar houd ik aan. Leerlingen zien hun afstuderen niet als een spiritueel moment, maar het kerkgebouw voegt die dimensie onbewust toe”, zegt Desmet. „We beginnen ook elk jaar met een bezinning. Dat jongeren nood hebben aan spiritualiteit, blijkt allereerst wanneer ze het moeilijk hebben. Solidariteit is het meest voelbaar wanneer hier iets ingrijpends gebeurt, bijvoorbeeld wanneer een leerling of een leerkracht verliezen. Ook feestelijke gebeurtenissen hebben echter een diepere laag.”

Pastorale initiatieven blijken soms heel geslaagd, soms krijgen ze minder weerklank. „Maar we laten ons niet ontmoedigen”, zegt Desmet. „Elk jaar benadruk ik aan het begin van het schooljaar dat al het personeel welkom is in de animatiegroep, niet enkel zij die godsdienst geven. Dat heeft nog maar weinig veranderd, maar ik geef de moed niet op.”

Elke personeelsvergadering begint ook met een bezinning, christelijk, maar vooral herkenbaar. Desmet vat de christelijke identiteit echter niet graag in een opsomming van initiatieven. „Het is de rode draad door alles wat we doen”, vindt hij. „Sommige leerkrachten zullen misschien stellen dat ze niet betrokken zijn bij het katholieke karakter van onze school, terwijl ze er onbewust alle dagen mee bezig zijn, elke keer wanneer ze er zijn voor een leerling, of het nu over zijn schoolresultaten gaat of over zijn welbevinden.”

„We proberen hier om kinderen echt te zien, ook wanneer we even niet weten hoe we hen moeten aanpakken”, zegt Desmet. „Hoe is een jongere ingebed in zijn gezin? Heeft hij een klankbord? En wat heeft hij te verduren? Ik heb liever dat ons christelijke opvoedingsproject op die manier doorsijpelt, dan dat ik het elke keer moet agenderen.” (JVH)